

DIÀLEG

Gràcies, Palau!

D. SAM ABRAMS

Fa dos dissabtes vaig tenir l'excel·lent fortuna de ser convidat a visitar la nova exposició de temporada a la Fundació Palau a Caldes d'Estrach, una exposició que ostenta un títol ben original i contundent: *Ismael Smith, reivindicat*. Es tracta d'una mostra equilibrada i representativa de tots els vessants de la carrera artística de Smith (escultura, ceràmica, pintura, aquarel·la, aigüafort, dibuix, ex-libris i joieria) i de totes les èpoques, des dels seus inicis extraordinaris a Barcelona el 1904, sota el mestratge de Vallmitjana i Llimona, fins a la tràgica època final, entre 1960 i 1972, reclòs al sanatori psiquiàtric Bloomingdale, a White Plains, a l'Estat de Nova York.

Així, entre el títol veement de la mostra i l'alta representativitat de les peces exposades, es veuen clarament les intencions del comissari Josep Palau i Fabre, i els seus col·laboradors estrets, Eduard Vallès (el dinàmic director de la fundació) i Teresa Soldevila (l'eficaz tècnica de museus). Volen recuperar l'obra i la figura de l'extraordinari artista català Ismael Smith (Barcelona, 1886 - White Plains, Nova York, 1972) a partir d'una mostra irrefutable de la seva peculiar i variada obra. En un dels textos del catàleg, que per cert reproduïx totes les peces de l'exposició, Artur Ramon i Navarro revela aquesta intencionalitat d'una manera meridionalment clara: "... enllaça amb la intenció del seu fundador, Josep Palau i Fabre, de recuperar algunes de les tantes veus que aquest país ha anat desoïnt, sovint per ignorància o per desídia". Clar i català. En aquest sentit, cal tenir present també que l'exposició mateixa es nodreix principalment de dues fonts, les col·leccions d'Enrique García-Herraiz i Artur Ramon i Navarro, i aquests col·leccionistes han protagonitzat més d'una iniciativa per mantenir viva la presència de l'obra de Smith en el món de l'art català i espanyol.

Ara bé, aquest comentari d'Artur Ramon i Navarro sobre Josep Palau i Fabre i el seu gest de retornar la veu d'autoritat artística a qui no la té però que, amb tot justícia, l'hauria de tenir és un comentari carregat del pes de la raó. I, d'altra banda, és un comentari que es pot fer extensiu a tota la vasta i insòlita aventura artística que és l'obra de Josep Palau i Fabre. I si tenen la bondat i la paciència

de seguir-me ho demostraré.

Comencem pel nucli central de la producció artística de Palau: la seva genial obra poètica, *Poemes de l'Alquimista*. És una obra literària revolucionària que dona veu a la modernitat poètica que havia quedat ofegada en l'ambient asfixiant de la cultura resclosida de l'època de la postguerra. Llegida encara avui és una obra que dona veu a la modernitat, amb tot el que té de crit de llibertat, de vitalitat, d'autenticitat, de veracitat, de complexitat i de profunditat en un món com el nostre que massa sovint premia justament els valors contraris: l'acatament, la por a la vida, la còpia, el tòpic, la simplificació i la superficialitat. En

l'assaig, segons la definició autèntica de provatura, aproximació o temptativa. Com a assagista Palau sempre ha defensat la llibertat d'assajar maneres completament noves i originals d'enfocar o treballar temes de tota la vida o temes de rabiosa actualitat.

Així, amb l'absoluta llibertat de càtedra de l'assagista autèntic, és a dir, de l'experimentador, del pensador creatiu, Palau ens ha proposat que llegim, des de la modernitat, autors clàssics com Lull, March, Verdager, Maragall, Riba, Sagarra, Manent, Màrius Torres o Rosselló-Pòrcel. També ha tocat temes de gran abast com la tradició de la tragèdia a Occident, sobre la qual afirma categòricament: "La tragèdia

FRANK JENSEN

aquest sentit *Poemes de l'Alquimista* és un llibre que es guarda fresc com el primer dia perquè la situació social i cultural ha canviat de formes només, de manera que hem canviat la represió de la dictadura per l'opressió reduccionista i simplista del capitalisme neoliberal sense oposició real.

Després tenim la parcel·la de la magnífica obra assagística de Palau i Fabre, recollida al volum conjunt *Quaders de l'Alquimista*. En aquesta obra Palau dona veu a un dels aspectes més significatius de la llibertat d'expressió,

suposa, fonamentalment, un sentiment insubornable, exacerbat -gairebé diria exasperat- de la llibertat. La tragèdia és el llenguatge (implícit) de la llibertat". La tragèdia, segons Palau, és el terreny en què la humanitat posa a prova la seva noble i terrible llibertat.

Justament per això Palau mateix ha escrit diverses tragèdies en la seva faceta d'autor teatral. A *Mots rituals per a Electra* (1958) tornava a donar veu a aquells que no la tenien, els exiliats, tant els de l'exili extern com els de l'exili intern. En definitiva, tota l'obra

dramàtica de Palau està vertebrada per aquesta idea de donar veu a qui no la té. Un altre exemple seria *La confessió o l'esca del pecat*, la seva obra més recent, un extraordinari toc d'alerta davant el crit ofegat del desig que rau en el fons de cadascú de nosaltres, de manera que Palau dona veu a qualsevol lector o espectador de l'obra.

A la seva obra narrativa, aplegada en dos volums, *Contes de capçalera* i *La metamorfosi d'Ovidià*, dona veu a la fecunda capacitat creativa de la imaginació humana i dona veu al plaer profund del pensament alliberat de la càrrega feixuga del racionalisme i del pragmatisme. En dos mots: els contes de Palau són una festa d'alliberament dels frens, dels controls i de les limitacions de la vida quotidiana. Com a exemple, podem girar els fulls de *Contes de capçalera* fins a trobar una narració titulada *Florència*, on el protagonista, gràcies a l'estima que té per l'obra de Picasso, se salva del pes encarcerat de la tradició cultural. Escoltem-lo: "Picasso esdevingué, en tals condicions, un veritable antiverí, la defensa millor que jo havia trobat per immunitzar-me contra les escames més recòndites de la bellesa florentina que ens estaven assetjant".

I en la vintena de llibres que Palau ha dedicat a la gegantina figura i obra de Picasso, el nostre autor ha efectuat una complicada operació de donar veu a un Picasso català, de donar veu a Catalunya en el món per mitjà de Picasso, i de donar veu a la creativitat humana en la seva encarnació màxima. Potser que vagi més a poc a poc i expliqui aquest munt de mots. Picasso no tenia veu a Catalunya, una veu explícitament catalana, fins que Palau i Fabre va publicar obres essencials com *Picasso a Catalunya* i *Picasso vivent*. Després, a través del seu infatigable treball sobre Picasso, Palau i Fabre ha divulgat per tots els racons de la terra el coneixement del seu país, Catalunya, el país d'adopció de l'artista malagueny. I, per Palau, Picasso és el més gran artista de tots els temps perquè és el més complet i el més complex, és a dir, la màxima expressió de la creativitat humana.

I ara Palau, per mitjà de les múltiples activitats que es duen a terme a la seu de la fundació que porta el seu nom, activitats com ara exposicions, conferències i recitals, continua donant veu a aquells que no la tenen, ja siguin artistes com Ismael Smith o bé poetes que han de buscar el seu espai en una societat literària que es caracteritza per la dictadura inqüestionada de la prosa narrativa.

Gràcies, Palau, per la teva obra enriquidora! Gràcies, Palau, per donar veu a aquells que no la tenen! Gràcies, Palau, per ajudar-nos a ser cada vegada més nosaltres mateixos, a assumir plenament la nostra humanitat d'una manera més lliure, més diversa, més justa, més exigent i més autèntica!